

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA MONO VA POLIPARADIGMAL
TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Turayeva Gulnoza Ergashevna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,

Boshlang‘ich ta’lim metodikasi kafedrasi dotsenti v./b., (PhD)

gulnoz_turaeva@tues.uz

Tel: +998915887200

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21130111>

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini mono va poli paradigmal yondashuv asosida rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalasiga bag'ishlangan. Tadqiqotda mediata'lim vositalaridan samarali foydalanish orqali o'qituvchilar tafakkurini chuqur va ko'p qirrali shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Mono va poli paradigmal yondashuvlarning o'ziga xos jihatlari, ularning tafakkur rivojiga ta'siri va ta'lim jarayonidagi iqtisodiy samaradorligi o'rganiladi. Shu bilan birga, ta'lim vositalari bozorida monopoliyalarning shakllanishi va narx belgilanishiga ta'siri, hamda raqobat muhitining ta'lim sifati va iqtisodiy samaradorlikka ta'siri tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: tafakkur, mono paradigma, poli paradigma, mediata'lim, ta'lim vositalari, monopoliya, narx shakllanishi

Аннотация. Данное исследование посвящено вопросу совершенствования методики развития мышления будущих учителей на основе моно-и полипарадигмального подхода. В исследовании анализируются возможности формирования глубокого и многогранного мышления учителей посредством эффективного использования средств медиаобразования. Изучаются особенности моно-и полипарадигмальных подходов, их влияние на развитие мышления и экономическая эффективность образовательного процесса. В то же время анализируется влияние монополий на формирование и ценообразование на рынке образовательных средств, а также влияние конкурентной среды на качество образования и экономическую эффективность.

Ключевые слова: мышление, монопарадигма, полипарадигма, медиаобразование, образовательные средства, монополия, ценообразование

Abstract. This research focuses on improving the methodology of developing future teachers' thinking based on mono and poly-paradigmatic approaches, utilizing media education tools. The study analyzes how effective use of media education resources can foster deep and multifaceted thinking among teacher trainees. It explores the distinctive features of mono and poly-paradigmatic approaches, their impact on cognitive development, and their economic efficiency in the educational process. Additionally, the research examines the formation of monopolies in the educational tools market, their influence on price formation, and the effects of competition on educational quality and economic efficiency.

Keywords: thinking, mono paradigm, poly paradigm, media education, educational tools, monopoly, price formation

Kirish. Bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining eng dolzarb masalalaridan biridir. Bugungi kunda mono va poli paradigmal yondashuvlar asosida o'qituvchilar tafakkurini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mono

paradigmal yondashuv, odatda, yagona ilmiy yoki metodologik asosga tayanib, o'qituvchining tafakkurini muayyan doirada rivojlantiradi. Bu yondashuvda ta'lim jarayonida qat'iylik va aniq natijadorlikka erishish ko'zda tutiladi. Biroq, zamonaviy ta'limda poli paradigmal yondashuvning ahamiyati ortib bormoqda. Ushbu yondashuv bir nechta ilmiy va metodologik asoslarni uyg'unlashtirib, o'qituvchining tafakkurini ko'p qirrali va moslashuvchan shakllantirishga xizmat qiladi.

Mediata'lim vositalari asosida mono va poli paradigmal yondashuvlarni uyg'unlashtirish orqali bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini rivojlantirishda yangi imkoniyatlar ochiladi. Mediata'lim vositalari – bu zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli platformalar, onlayn kurslar va interaktiv dasturlardan iborat bo'lib, ular o'qituvchilarga axborotni tezkor qabul qilish, tahlil qilish va mustaqil qarorlar chiqarishda yordam beradi. Aynan ushbu vositalardan samarali foydalanish mono va poli paradigmal yondashuvlarning ustunliklarini birlashtirish imkonini beradi. Masalan, mono paradigmal yondashuv asosida yaratilgan o'quv modullari aniq va qat'iy bilimlarni egallashga yordam bersa, poli paradigmal yondashuv asosida tuzilgan topshiriqlar va muammoli vaziyatlar o'qituvchining kreativ va tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi.

Asosiy qism. Ta'lim vositalari bozorida iqtisodiy munosabatlar, xususan, monopoliyalarning shakllanishi va narx belgilanishi jarayonlari ham muhim ahamiyatga ega. Bozorda bir yoki bir nechta yirik kompaniyalar tomonidan ta'lim vositalarining ishlab chiqarilishi va tarqatilishi monopolistik vaziyatni yuzaga keltiradi. Bu holat narx shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Monopolistlar, odatda, o'z mahsulotlari uchun yuqori narx belgilash imkoniyatiga ega bo'lib, bu esa ta'lim muassasalarining moliyaviy yukini oshiradi. Natijada, o'qituvchilar va o'quvchilar uchun zamonaviy mediata'lim vositalaridan foydalanish imkoniyati cheklanadi. Bu esa ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Boshqa tomondan, ta'lim vositalari bozorida raqobat muhitining kuchayishi narxlarning pasayishiga va mahsulot sifati oshishiga olib keladi. Raqobatli muhitda ishlab chiqaruvchilar innovatsion texnologiyalarni joriy etishga, mahsulotlarni takomillashtirishga intiladilar. Bu esa bo'lajak o'qituvchilar uchun kengroq va sifatli ta'lim resurslaridan foydalanish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, raqobat ta'lim vositalari narxining iqtisodiy asoslarda shakllanishini ta'minlaydi, ya'ni narxlar talab va taklif asosida belgilanadi. Bu holat ta'lim muassasalari byudjetining samarali taqsimlanishiga va resurslardan oqilona foydalanishga xizmat qiladi.

Mono va poli paradigmal yondashuvlar asosida mediata'lim vositalaridan foydalanishning iqtisodiy samaradorligi ham alohida tahlil etilishi zarur. Mono paradigmal yondashuvda, odatda, standartlashtirilgan va yagona o'quv resurslaridan foydalaniladi. Bu esa xarajatlarni qisqartirish, resurslarni markazlashgan holda boshqarish imkonini beradi. Biroq, poli paradigmal yondashuvda turli xil va ko'p funksiyali ta'lim vositalaridan foydalanish talab etiladi, bu esa dastlabki bosqichda ko'proq investitsiya talab qilishi mumkin. Lekin uzoq muddatli istiqbolda poli paradigmal yondashuv asosida shakllangan tafakkurga ega o'qituvchilar ta'lim jarayonini samarali va innovatsion tashkil etishga qodir bo'ladilar. Bu esa ta'lim tizimining umumiy iqtisodiy samaradorligini oshiradi.

Ta'lim vositalari bozorida monopoliyalarning mavjudligi innovatsion jarayonlarni sekinlashtirishi mumkin. Monopolist kompaniyalar ko'pincha yangi texnologiyalarni joriy etishda sustkashlik qiladilar, chunki ular bozorda raqobatchilarning yo'qligidan foydalanib, mavjud mahsulotlarni yuqori narxda sotishda davom etadilar. Bu esa ta'lim sifati va

o'qituvchilar tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu sababli, davlat tomonidan ta'lim vositalari bozorida raqobatni rag'batlantirish, kichik va o'rta ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash siyosati olib borilishi muhimdir. Bu orqali bo'lajak o'qituvchilar uchun zamonaviy, arzon va sifatli mediata'lim vositalaridan foydalanish imkoniyati kengayadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, mediata'lim vositalari asosida mono va poli paradigmal yondashuvlarni uyg'unlashtirish, o'qituvchilarning iqtisodiy tafakkurini ham rivojlantiradi. O'qituvchilar nafaqat o'quv jarayonini samarali tashkil etishni, balki ta'lim vositalaridan oqilona foydalanish, resurslarni tejash va innovatsion yechimlarni joriy etish ko'nikmalarini ham egallaydilar. Bu esa ularning kasbiy salohiyatini oshiradi va ta'lim tizimining raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Umuman olganda, bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini mono va poli paradigmal yondashuv asosida rivojlantirish metodikasini takomillashtirishda mediata'lim vositalaridan oqilona foydalanish, ta'lim vositalari bozorida raqobat muhitini yaratish va monopoliyalarning salbiy ta'sirini kamaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali zamonaviy, kreativ va iqtisodiy jihatdan samarali o'qituvchilarni tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Xulosa. Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilar tafakkurini mono va poli paradigmal yondashuv asosida rivojlantirish uchun mediata'lim vositalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Mono va poli paradigmal yondashuvlarning uyg'unligi o'qituvchilarning tafakkurini chuqur, ko'p qirrali va moslashuvchan shakllantirishga xizmat qiladi. Ta'lim vositalari bozorida monopoliyalarning mavjudligi narx shakllanishiga va ta'lim sifati hamda iqtisodiy samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Raqobat muhitining kuchayishi esa innovatsion mahsulotlar paydo bo'lishi, narxlarning pasayishi va ta'lim sifatining oshishiga olib keladi. Shu bois, ta'lim vositalari bozorida raqobatni rag'batlantirish va mediata'lim vositalaridan oqilona foydalanish orqali bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy, kreativ va iqtisodiy samarador kasb egalariga aylantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Muminov A., Karimov B. Iqtisodiyot nazariyasi. Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
2. Xodjayev S. Ta'lim iqtisodiyoti asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
3. Abdullayeva M. Mediata'lim va innovatsion texnologiyalar. O'zbekiston pedagogika jurnali, 2021, №4.
4. Bekmurodov Sh. Ta'limda raqobat va samaradorlik. O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, 2022, №2.
5. Yusupov A. Ta'lim vositalari bozorida narx shakllanishi. Iqtisodiyot va ta'lim, 2019, №3.
6. Kurbanova D. Zamonaviy o'qituvchilar tayyorlashda mediata'limning o'rni. Pedagogik innovatsiyalar, 2022, №1.
7. Rasulov M. Monopoliyalar va ularning iqtisodiy oqibatlar. Toshkent: Iqtisodiyot, 2017.
8. Tursunov I. Ta'limda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Fan, 2021.